

Samarbeid, innflytelse og kjønnsnormer

Store deler av norsk idrett har i lang tid primært vært ledet av menn. I 1990 utgjorde menn nesten 80 prosent styremedlemmer i idrettsklubber. Samme år ble det imidlertid innført krav om bedre kjønnsbalanse, og i 2008 hadde andelen kvinner økt til 37 prosent (Sisjord et al., 2017, s. 506). NIFs nøkkeltall fra 2022 viser at andelen kvinner i styrer fortsatt er omkring 37 prosent, mens hele 72 prosent av alle styreledere er menn.⁴⁵ I norsk håndball er kvinner imidlertid i flertall blant utøverne, og mange kvinner deltar som ledere og trenere. Derfor er det nærliggende å anta at den høye andelen kvinner kan ha betydning for hvordan trenere opplever samarbeid.

I forrige kapittel satte jeg søkelys på hva som gjorde at deltakerne i denne studien ble trenere, og hva som motiverer dem i trenerarbeidet. I dette kapitlet skal jeg vende blikket mot det som kan kalles hverdagslivet i klubbene, knyttet til samarbeid, relasjoner og innflytelse. Hva forteller trenerne som jeg har intervjuet, om innflytelse og samarbeid i klubbene? Hvordan beskriver de sine erfaringer med samarbeid med spillere og foreldre? Det empiriske materialet speiler ulike erfaringer og store variasjoner. Forskjellene ser ut til

---

45 https://www.idrettsforbundet.no/contentassets/f9f9e8b2e3224726998c816f41cfc167/nokkeltallsrapport-2022---norges-idrettsforbund_final.pdf Det er verdt å merke seg at særforbundene trekker ned kvinneandelen av styreledere. Nærmere 80 % av styreledere i særforbundene er menn (s. 39).

å henge sammen med forskningsdeltakernes alder og deres rolle i klubben, hvilken utdanning de har, hva slags lag de trener, og ikke minst hva slags klubb de er trener i. I fortsettelsen skal jeg først si noe kort om samarbeid og innflytelse i klubbene. Maktforhold og innflytelse på klubbnivå var ikke et eksplisitt tema i min intervjuguide, men ble likevel aktualisert i flere av samtalene. Deretter skal jeg skissere hvordan deltakerne beskriver samarbeid med henholdsvis spillere og foreldre. Beskrivelsene og drøftingene bidrar til å tegne opp et bilde av konteksten som deltakerne er trenere i, og jeg legger vekt på å få fram nyanser i deres fortellinger. Den analytiske hovedinteressen er å løfte fram dimensjoner ved deltakernes fortellinger som kan forstås i lys av kjønnsnormer og det som trer fram som forventninger om kjønnsforskjeller.

6.1 Samarbeid og innflytelse

Mange klubber drives hovedsakelig gjennom frivillig innsats, og det er i stor grad de samme personene som både driver klubbene og er trenere. Dette kan gjøre at beslutninger tas litt tilfeldig, at maktforhold er lite gjennomsiktede, og at organisering av arbeidet kan framstå uoversiktlig for dem som ikke allerede kjenner klubben. Samtidig tilbyr ofte lokale klubber store muligheter for innsats og innflytelse. En av deltakerne som var innflytter i en småby og ikke selv hadde spilt håndball der, beskrev sitt møte med klubben slik:

Du blir litt overlatt til deg selv, og det er sånn i små klubber at på en måte «flott at du kommer, her er laget ditt, klar deg selv». Det var ikke noe sånn struktur, visste ikke hvem jeg skulle spørre om hjelp fordi jeg skjønnte ikke helt hvem som hadde de forskjellige posisjonene i klubben, så man ble jo veldig overlatt til seg selv, måtte bare finne ut på egenhånd.

Som ny både i byen og klubben, var hun først litt usikker på hvordan hun skulle gå fram for å bli trener, men etter kort tid fikk hun flere oppgaver både som trener og i klubbens øvrige arbeid. Hun opplevde å bli tatt imot med åpne armer. En av deltakerne som selv har verv i en lokal breddeklubb, og

som i flere runder har vært trener for egne barn, beskriver forhold som ser ut til å være ganske vanlig for denne typen klubber:

Nei, det er jo egentlig veldig mange mammaer som er trenere når de er små. Det er noen få fedre som har lag. Nå er jo ikke vi en veldig stor klubb så det er ikke så veldig mange lag det er snakk om, men det er stort sett mammaer som har de yngste laga. Og så, når de kommer rundt en 13–14 år, så er det gjerne innleide krefter, og da er det som regel en mann som kommer inn. Har egentlig aldri tenkt over det sånn, men ja, når jeg begynner å tenke så er det jo sant. Det er jo mange damer når de er små, det er det altså.

Beskrivelsen av kjønns sammensetningen blant trenere sammenfaller både med det andre deltakerne forteller, og de tallene som håndballforbundet selv opererer med.⁴⁶

Når deltakerne forteller om samarbeid i klubbene, er det flere av dem som trener yngre lag som framhever at samarbeid er helt nødvendig: De har ofte store spillergrupper og da må man være flere voksne sammen for å gjennomføre gode treninger. Et par stykker nevner også at de gjerne vil ha med fedre som assistenttrenere, fordi de opplever at menn har mer autoritet. En forklarer det slik:

Man er kanskje hakket mer autoritær som mann, når det kommer til sånn trenerarbeid, liksom. Og jeg er veldig glad for at jeg har med meg noen menn i teamet, fordi ... det er noe med jenter óg, de trenger på en måte en litt farsfigur inn der også, at de liksom ... de er kanskje litt mer lekne disse mennene, som gjør at de blir veldig populære, så jeg tror det på en måte hadde vært et svekket team uten ... jeg tror man skal ha begge deler.

Så du er liksom den strenge håndballtreneren, mens de andre ... Mennene leker og du ...?

---

46 Det har vært vanskelig å finne gode, offisielle kilder på dette, men andelen jenter og kvinner som er medlemmer i NHF, har i lang tid ligget stabilt på omkring 67 %, og det er en utbredt oppfatning at andelen kvinner blant håndballtrenere er omkring 70 %.

Njaa, de er strenge de også faktisk, de er det altså. Hehe, vi er ganske strenge alle sammen. Sett utenifra så tror jeg det er mange som synes vi er litt skumle, men det er fordi vi har vært oppi 45 unger, og da kan du ikke lirke på noe.

Utgangspunktet for denne dialogen var at vedkommende hadde erfart at jo eldre spillerne og mer seriøse lagene ble, desto færre kvinner var det blant trenerne for motstanderlag. I en «satse-serie» for J13-lag opplevde hun at det knapt var andre kvinner enn henne selv blant hovedtrenerne, og hun hadde et klart inntrykk av at kvinner ble byttet ut med menn når spillerne ble eldre og/eller når lagene hadde ambisjoner. Flere deltakere, fra ulike regioner og kontekster beskriver det samme. Deltakeren som er gjengitt i det siste sitatet, forklarte dette med at menn har mer autoritet som trenere. Av samme grunn er hun veldig glad for at hun har med noen fedre som assistenttrenere for laget som hun er hovedtrener for. Det er imidlertid interessant å merke seg at hun også framhever at mennene er mer lekne enn kvinnene, og fungerer som gode farsfigurer. Mennene framstilles med andre ord som både «naturlig» autoritære og «naturlig» lekne. Samtidig viser det seg at *alle* trenerne, også kvinnene, inkludert henne selv som hovedtrener, i grunnen er ganske strenge og kanskje litt skumle. Dette har en helt naturlig årsak: Det er nødvendig med disiplin hvis man skal organisere en trening for 45 barn samtidig. Denne dialogen gjenspeiler noe av kompleksiteten og motsigelsene i mange av fortellingene om kjønn, autoritet og trenerroller. Når denne og andre trenere framhever at de gjerne vil, og trives med å samarbeide med menn, kan det forstås i lys av forskning som antyder at kvinner som er trenere, kan dra nytte av å samarbeide med menn, fordi menn kan fungere som «buffer» mot kritikk (jf. Messner, 2009, s. 86–88), og fordi menns autoritet som trenere kan «smitte over på dem» og bidra til å styrke kvinnenes posisjon (se også Røthing, 2024). Samtidig kan disse fortellingene forstås i lys av forskning som indikerer at kvinner opplever (økt) likebehandling og anerkjennelse som trenere (jf. Fasting et al., 2019; Røthing, 2024), og som uttrykk for at flere av deltakerne i denne studien kort og godt liker å samarbeide med menn.

Flere av dem som er trenere på høyere nivå, forteller også at de er opptatt av å jobbe i team. De ønsker å jobbe i team for at trenere skal kunne utfylle hverandre og avlaste hverandre med tanke på tidsbruk og arbeidsbelastning.

De ønsker å jobbe sammen med andre og ikke være sjef alene. En av deltakerne forklarer sine perspektiver slik:

Det er jo veldig mange kvinnelige trenere på høyt nivå som er assistenter, ikke sant, men jeg syns ordet assistent er liksom ikke ... jeg syns man oftere kunne hatt to sidestilte trenere hvor man deler ansvaret; du er forsvar jeg er angrep, eller du har det kollektive jeg har det individuelle, man diskuterer omtrent alle bytter og sånt, men det er ikke mange som liker den modellen, mange vil liksom ha en tydelig hovedtrener ... . Jeg føler at gutter er mer sånn: jeg skal vise deg at jeg kan, hvis de har mislyktes med noe da, mens jenter tenker mer sånn: vi gjør det her sammen, sant, og jeg syns det er så rart, for jeg syns det er mye morsommere å få til noe sammen, mens gutta vil liksom vise seg selv, da.

Noen av deltakerne antyder at det er typisk kvinner å ønske å samarbeide, og at kvinnelige trenere er mer opptatt av dette enn mannlige trenere, som i sitatet over. I den norske konteksten er teamarbeid et velkjent trekk ved Marit Breiviks trenerfilosofi og trenerarbeid på høyt nivå over mange år (jf. Hemmestad & Jones. 2019). Ut fra deltakernes fortellinger er det imidlertid tydelig at samarbeid ikke bare er noe kvinnene vektlegger fordi de prinsipielt mener trenerarbeid gjøres best i team, i tråd med Breiviks filosofi. Det er tydelig at det også har en viktig funksjon for dem, kanskje særlig for de ambisiøse trenerne. Flere av dem som er trenere på høyere nivå, forteller at de har hatt stor glede av å få være med som assistenttrener eller på andre måter samarbeide med trenere med mer erfaring og høyere kompetanse enn dem selv. Samarbeid framstår som en viktig mulighet for læring og nettverksbygging, og noe som i neste omgang kan gi muligheter for å rykke oppover i trenerhierarkiet, for dem som ønsker det.

I forskning om kvinner som er trenere, framheves *nettverk* som avgjørende for hvilke muligheter man får. Mangel på nettverk, eller mer presist, mangel på nettverk *med innflytelse*, nevnes ofte som mulig årsak til at kvinner i mindre grad enn menn når opp som trenere på høyt nivå (jf. LaVoi, 2016; Carson et al., 2018; Cunningham et al., 2019). I *breddeklubber* i norsk håndball framstår imidlertid ikke dette som et stort problem, ifølge flere av kvinnene jeg har intervjuet. Mange av dem sitter selv i ledende posisjoner i sine klub-

ber, og en av dem bemerker følgende: «Vi er for mange kvinner, egentlig. Ja, vi er en veldig kvinnedominert klubb. Styreleder er jo kvinne, nestleder er kvinne, sportslig leder er kvinne.» I tråd med idealer om kjønnsbalanse og demokratisk representasjon, er det ifølge denne deltakeren for mange kvinner i ledende posisjoner. En av de andre deltakerne omtaler på sin side overvekten av kvinner som positivt:

Jeg tenker at det har litt å si at det er såpass mange kvinnelige trenere, det gjør at det er større åpenhet for et fellesskap. Jeg tror at hvis det hadde vært mer mannsdominert, så har det en tendens til å bli mer lukka forum, altså klumpes litt mer sammen basert på kjønn.

At mennene ville på en måte søkt hverandre?

Ja, at det blir litt sånn kompisklubben, ja.

Det som kan beskrives som «kvinnedominans», omtales her som positivt for samarbeidsklimaet i klubben. Argumentet om at mange menn blant trenerne ville ført til at de klumpet seg sammen i «kompisklubben», kan imidlertid snus på hodet: Når det er mange kvinner kan de fristes til å klumpe seg sammen i «venninneklubben». Begge disse argumentene bygger på antakelser om at kvinner er like og søker mot hverandre, at menn er like og søker mot hverandre, og at kvinner og menn underforstått søker bort fra hverandre. Noen av deltakerne i denne studien er imidlertid *eksplisitt* skeptiske til denne typen tenkning. De understreker at de har gode erfaringer med å samarbeide med menn, at de gjerne *vil* samarbeide med menn, og at de i noen grad foretrekker å samarbeide med mannlige trenerkollegaer. Flere forteller dessuten at de har blitt løftet fram og tatt godt vare på av eldre mannlige trenere da de selv var unge, og enkelte forteller om støtte og god oppfølging fra mannlige ledere eller trenerkollegaer når de har stått i vanskelige situasjoner. Et framtrødende trekk ved min empiri er ulike varianter av det som kan tolkes som protest mot og kritikk av etablerte fortellinger eller *forestillinger* om at kvinner blir oversett og dårlig behandlet som trenere. I internasjonale studier er det, som vist i kapittel 4.1, flere som først og fremst løfter fram kvinners negative erfaringer som trenere. Konteksten for de enkelte studiene kan imidlertid ha avgjørende

betydning for hva forskerne finner. Når for eksempel Norman (2010a, 2010b) skriver om kvinners erfaringer som trenere i britisk fotball, er det ikke overraskende at hennes forskningsdeltakere forteller om en rekke negative erfaringer. Tilsvarende er det ikke overraskende at mine forskningsdeltakere, som har trenererfaringer fra en radikalt annen kontekst, forteller om andre erfaringer. Det er imidlertid interessant å merke seg den insisterende tonen i noen av mine intervjuer, når de framhever mange positive erfaringer og støtte. Jeg tolker dette som en indikasjon på at de forventer å ikke bli trodd, enten av meg som forsker eller av andre mottakere av deres fortellinger. Samtidig skal vi se senere at flere også forteller om utfordrende og kjipe erfaringer (se kapittel 7 og 9.4)

6.2 Uklare maktforhold

Intervjuene er preget av mange positive beskrivelser av håndballmiljøene som deltakerne er del av. Noen forteller imidlertid om mindre positive erfaringer, blant annet knyttet til spørsmål om innflytelse. En av deltakerne som er hovedtrener for to lag, men som ikke har verv eller personlige relasjoner til noen i klubbens ledelse, forteller følgende:

Jeg synes jo ikke at klubben støtter opp. Og det har jo egentlig å gjøre med hvem som sitter i sportslig utvalg, for eksempel. Altså, jeg synes det er litt vanskelig å si at klubben ikke støtter opp, for det er så personavhengig da, hvem som har sagt ja til å sitte der. Og så er det litt sånn at sannsynligvis så har de unger som spiller på et eller annet lag og de verner godt om det da, litt sånn ... tar vare på sine egne.

Hvordan da, i forhold til trenerressurser og sånne ting, eller?

Ja, de passer godt på at det laget får ordentlig trener og ordentlig treningstid. Jeg vet ikke, det kan godt hende jeg er litt frekk nå, men jeg har nå litt den oppfatninga, at er det ledig treningstid så går det alltid til ett lag, og det er ikke oss, for å si det sånn.

Uformelle styrings- og maktforhold kan bidra til favorisering og forskjellsbehandling. Treneren som uttaler seg her, minner imidlertid om at mye kan være personavhengig ettersom klubbene i stor grad er basert på frivillig arbeid. Mens noen av deltakerne beskriver sin klubb som dominert av kvinner, peker denne deltakeren på fedre som sentrale og toneangivende i klubben hvor hun er trener, og hun oppfatter at det er disse som gjerne tilgodeses med ekstra treningstid til sine lag hvis hallen er ledig. Disse fedrene trener jentelag, og det er følgelig jenter og ikke gutter som tilgodeses med ekstra treningstid – i kontrast til studier av fotballfeltet, som indikerer at guttelag oftest prioriteres og får ekstra treningstid (jf. Persson, 2022; Røthing, 2024). Dette kan sies å illustrere jenter og kvinners sterke posisjon i norsk håndball. Samtidig trer laget og/eller trenerens *ambisjoner* fram som en vesentlig forklaring på hvilke lag som favoriseres. Treneren som er sitert over, er foreldretrener med ansvar for to guttelag som ikke er typiske «satselag», og hun er selv ingen «satsetrener». Kjønn og ambisjoner kan se ut til å spille sammen slik at guttelag som ikke «satser», og som samtidig har en kvinne som trener som selv ikke er ambisiøs, stiller dårligere i forhandlinger om ekstra treningstid enn jentelag med ambisiøse menn som trenere.

Store klubber har naturlig nok et større apparat og mer ressurser til organisert oppfølging enn de mindre. Noen av deltakerne som er knyttet til større klubber, forteller at det er godt samarbeid mellom trenerne, og at de føler seg godt ivaretatt. Samtidig vil det i såkalte satselag, der både lag og trenere har høye ambisjoner, gjerne være konkurranse om å få trene lag som gir prestisje. I disse klubbene vil derfor nettverk og kontakter med innflytelse, kunne få betydning på andre måter enn i breddeklubber. Et sentralt spørsmål er hvordan beslutninger tas med hensyn til hvilke lag man får tilbud om å trene. I et av intervjuene ble dette aktualisert i forbindelse med at vi snakket om hvem i klubben som hadde trenerutdanning. Deltakeren som jeg intervjuet, hadde selv allerede mye trenerutdanning, selv om hun var ung, og jeg spurte hvor mye trenerutdanning klubbens mannlige trenere hadde:

Han som har gutter 16 har ikke noen ting, de som har juniorguttene har ingenting, men lenger ned så har jeg ikke så god kontroll, jeg kjenner ikke dem så godt.

Men hvorfor får de trene på så høyt nivå hvis de ikke har trenerutdanning?

Hehe, det vet jeg ikke ... Han som har gutter 16 har fulgt dem fra de var små, så det har sikkert blitt naturlig. Han som jeg hadde som assistenttrener i fjor har juniorlaget nå, sammen med en annen som også har vært assistenttrener før. Så fikk de spørsmål om de ville rett inn på junior og prøve seg som hovedtrener der. Jeg kjente litt på at «hvorfor får ikke jeg det tilbudet, jeg har utdanning, det er jeg som har stått som hovedtrener og leda lag». Ja, jeg hadde ikke vært klar for å ha et guttelag junior alene uansett, men akkurat det kjente jeg litt på; jeg fikk beskjed om at disse og disse lagene er ledige i klubben, «er det noen av rollene du kunne tenke deg?» Men det siste junior guttelaget kom ikke opp som alternativ.

Dette er en ambisiøs og, som nevnt, relativt ung trener. Hun beskriver her en situasjon hvor de unge mennene som fikk tilbud om å trene juniorlaget, var på samme alder som henne, og i motsetning til henne hadde de *ikke* trenerutdanning. Dette eksempelet kan peke i retning av at *kombinasjonen* av å være ung og kvinne, kan ha betydning for hvordan hun har blitt vurdert som trener, og for hennes muligheter. Eksempelet kan også indikere at trenerutdanning og trenererfaring ikke uten videre kan kompensere for det som flere framstiller som en ulempe, nemlig å være kvinner og unge (se kapittel 7.3). Det er godt mulig at hennes unge alder var medvirkende til at hun ikke ble vurdert som aktuell trener for juniorlaget for gutter, men det er verdt å spørre hvem som gjorde disse vurderingene, og hvem som tok beslutningene. Denne deltakeren gir uttrykk for at hun som ung kvinne ikke hadde innflytelse på beslutningsprosessene i klubben, og at det primært var *godt voksne menn* som ledet klubbens styrende organer. Det er imidlertid godt mulig å tenke seg at voksne kvinner kunne hatt større innflytelse enn henne, i kraft av sin alder. Dette eksempelet kan følgelig være en god illustrasjon på at flere dimensjoner, som alder og kjønn, *sammen* har betydning for hvordan innflytelse og maktforhold i lokale klubber etableres og utøves.

Avslutningsvis i dette delkapittelet vil jeg nevne et viktig forhandlings-tema, nemlig spørsmål om honorar for trenerarbeid (jf. Hovden, 2015; se

også Røthing, 2024). Hvem har makt og innflytelse til å avgjøre hvor mye den enkelte trener «fortjener» i honorar, og på hvilket grunnlag tas slike beslutninger? En av deltakerne i min studie var kritisk til hvordan denne typen prosesser foregikk i klubben der hun var trener:

Jeg har snakka litt med han [en annen trener], og jeg vet jo at han ... det er ikke mye betalt, men han har vel 15 000 for det ene laget og 30 000 for det andre laget, tror jeg.

Så han får betalt og ikke du?

Ja.

Hvorfor det?

Han har vel vært mere framme i skoa, eller mann til mann, det er litt lettere ... jeg aner ikke. Kjenner de riktige folka, eller hva det er? Jeg vet ikke hvorfor, men jeg har jo prøvd å antyde det og at jeg vet at han har betalt; «syns dere ikke at jeg skal ha det, liksom?» Jojo, men det er bare, det blir bare prat da, så får de ikke ut fingeren. Det er useriøst.

Denne beskrivelsen av trenerhonorarer er et av de mest eksplisitte eksemplene på forskjellsbehandling, og det som kan forstås som kjønnsdiskriminering, i deltakernes fortellinger. Treneren som er sitert her, vegret seg imidlertid for å sett ord på situasjonen: Den mannlige trenerkollegaen får honorar for en trenerjobb som er tilsvarende den hun har, mens hun selv ikke får honorar. Hun beskriver det som useriøst fra klubbens side, men jeg fornemmer at hun også synes det er flaut og ydmykende, og hun formidler tydelig at hun ikke skjønner hvorfor situasjonen har oppstått – eller kanskje mer presist at hun ikke forstår hvordan hun, som er en dyktig trener med lang spillererfaring på høyt nivå, kan ha havnet i en slik situasjon.

6.3 Forventninger om relasjonsarbeid

Hva forteller deltakerne om sitt samarbeid med spillere som de er trenere for? Spillernes alder har selvsagt stor betydning for hvordan samarbeid oppleves. De som er eller har vært trener for seniorlag på lavere nivå, omtaler samarbeid med spillere som helt uproblematisk. Flere har fungert som spillende trener for damelag med spillere både yngre og eldre enn dem selv, og noen har trent herrelag. De som har trent seniorlag på høyere nivå, tegner et mer sammensatt bilde, blant annet knyttet til spørsmål omkring autoritet og kjønn. Dette skal jeg drøfte i kapittel 7. I fortsettelsen vil jeg først og fremst drøfte hva deltakerne forteller om sitt samarbeid med, og sine relasjoner til, spillere som er barn og ungdom.

Det er særlig to temaer som går igjen i mange av intervjuene når deltakerne forteller om samarbeid med spillere. Det første er refleksjoner omkring det emosjonelle og relasjonelle arbeidet som knyttes til å være trener for barn og unge. Det andre handler om opplevelser av, eller oppfatninger om, kjønnsforskjeller i trenerarbeid. Som det vil framgå i fortsettelsen, er disse to temaene ofte tett sammenflettet, noe vi også kjenner fra tidligere forskning. Flere har argumentert for at kvinner legger mer vekt på relasjonelt og emosjonelt arbeid enn menn, og at dette har stor betydning både for hvordan de samarbeider med spillere, og hvordan de opplever å være trenere (jf. Augestad & Hemmestad, 2023; Hogan et al., 2022; Røthing, 2024). Samtidig viser studier om menns tidsbruk og emosjonelle investeringer som trenere, at også menn – naturligvis – bruker tid og krefter på relasjonsarbeid (se f.eks. Gottzén & Kremer-Sadlik, 2012; Graham & Dixon, 2014, 2017; Singe et al., 2023).

Trenerne som jeg har intervjuet, forteller gjennomgående om svært gode relasjoner til spillerne. Flere understreker at de rett og slett trives i rollen og liker veldig godt å være sammen med spillerne, særlig ungdommer. Samtidig forteller flere at det følger et stort relasjonelt arbeid med å være trener, og at dette er tidkrevende. En av dem som ved tidspunktet for intervjuet ikke var trener på grunn av sin familiesituasjon, forklarte at det ikke var tiden i hallen som gjorde at hun ikke hadde tid til å være trener, det var alt det andre som følger med, og som tar mye tid *i tillegg til* treningstiden. Hun fortalte følgende:

Jeg har ikke lest noen studier på dette, det er bare en erfaringsbasert følelse jeg har, at menn har lettere, tror jeg, for å bruke tid

på analyser og videoer og sånne ting i for- og etterkant, ikke sant, mens mange av de damene jeg kjenner som er trenere, tar seg tid til å ringe til spillere hvis det har skjedd noe den uka, eller det har vært et dødsfall i familien eller altså, bruker tid på det, da. Og det er ikke det at man ikke ønsker å bruke tid på det andre, men at det kanskje blir nedprioritert, så jeg tror nok kanskje kvinner og menn tenker litt ulikt på det.

Mange av dem som er intervjuet, forteller på lignende måter at de tar et stort relasjonelt og emosjonelt ansvar for sine spillere. En forteller at hun har involvert seg sterkt for å hjelpe en spiller med rusproblem og vanskelig forhold hjemme. En annen forteller hvordan hun fulgte opp en ung spiller og hans familie som opplevde dødsfall i nær familie. En tredje beskriver det hun opplever som tydelige kjønnsforskjell når hun forteller om hvordan hun fulgte opp spillerne sine under korona-pandemien:

Nei, jeg opplever litt sånn at menn er mer sånn flinke til å bare ... hvis foreldrene snakker så bare ... ja, altså de lukker nesten ørene, de bare hører og så bare «ja, dette driter vi i», altså, litt den der. Mens damene legger kanskje litt mer i det og det kjenner jeg litt sånn på selv da, spesielt i koronatiden, hvor jeg har fulgt opp spillerne veldig, og ... ja, oppdaget en som egentlig var i ferd med å slutte livet sitt, fordi jeg var nysgjerrig og gravde og han kom ikke på trening ... altså jeg legger veldig mye i det ... og prater veldig mye med dem, sånn ikke bare på trening, men også utenfor, og det hadde jeg kanskje ikke trengt, men samtidig så tenker jeg: De hadde jo aldri oppdaget han gutten der, da, som slet så galt, hvis ikke jeg hadde gjort det. Han kom fra et hjem som ikke fulgt opp så mye, og så satte jeg i gang med noen prosesser med skolen, og så ender det opp med at han får hjelp og på en måte klarer å komme seg ovenpå igjen. Så tenker jeg: det var liksom litt seier i seg selv, men jeg er ikke så sikker på om en mannlig trener hadde ... ja, han hadde kanskje registrert at en person ikke hadde vært på trening, liksom, og så ikke gjort så mye med det. Eller sendt en melding med: «ha deg på trening!» ... altså det hadde vært mer sånn ... skarper tone, da.

For å forklare nærmere det hun oppfatter som forskjeller mellom henne selv og mannlige trenere, viser hun til sønnens erfaringer. Etter å ha trent med hennes lag i mange år, hadde han byttet lag til «et veldig mannsdominert miljø», og forteller at han synes det er «veldig stor forskjell»:

Han har bare blitt trent av damer og han ble òg litt sånn: «oh shit, er det sånn?», også tilpassa han seg jo det òg. [...] Det var litt sånn hardere miljø da, hvis du skjønner. Jeg vet ikke ... det preller liksom litt av hvis det er noen klager eller sånn [...] Mens kanskje en dametrener er mer litt sånn at de kanskje går hjem med ting og tenker mer, altså du bruker mer energi, da, på småting som kanskje menn er flinkere til å bare la prelle av seg, rett og slett. Jeg vet ikke.

Denne deltakeren forteller at hennes involvering og relasjonsarbeid førte til at en ungdom med selvmordstanker ble fanget opp og fikk hjelp, og hun beskriver en klar følelse av at det er kjønnsforskjeller på dette området. Samtidig nøler hun, som vi ser av alle pausene og de uferdige setningene i det første sitatet, ganske mye når hun forteller om dette. Det er tydeligvis ikke enkelt eller komfortabelt for henne å fremme påstander om at mannlige trenere bryr seg mindre, og hun ender opp med å framheve at menn kanskje er «flinkere» til å la ting «prelle av» og ikke involvere seg så mye. En annen deltaker fortalte følgende om ivaretagelse og involvering:

Vi hadde en spiller som var blitt kjempetynn, og det var ingen som tok i det ...

Ja, spiseforstyrrelser?

Ja, hvor jeg måtte ... jeg spurte to ganger om «jo, men jeg må jo ta en samtale eller spørre hvordan det går», og han svarte «nei, det er ikke nødvendig, det er ikke noe vi skal blande oss i». Og så til slutt så måå man jo bare gjøre det, for det tipper jo over. Men da følte jeg at jeg måtte stå ganske hardt i det for å liksom hjelpe en av spillerne mine, da,

Da var det den mannlige assistenttreneren som ikke syntes dere/du skulle blande dere?

Ja, men han så jo i ettertid at det var nødvendig, for uka etter at vi tok den samtalen fikk hun beskjed av helsepersonell om at hun ikke fikk trene, og hun fikk ikke trene på et halvt år, så det var jo nødvendig, og det kan godt hende at ... altså, jeg tror mye av det her handler om personlighet, da, og egne holdninger, så hadde jeg tatt det her ... det kunne jo godt vært en kvinnelig trener som var hovedtrener som tenkte at vi ikke skal blande oss.

Denne treneren er, som vi ser, usikker på om hennes involvering overfor spilleren med spiseforstyrrelser har å gjøre med at hun er kvinne, og tilsvarende om hennes mannlige med-trener ikke synes de skulle blande seg inn, fordi han er mann. Hun tror at det handler mer om personlighet, og at også en kvinnelig trener kunne valgt å ikke følge opp. I likhet med treneren i forrige sitat, nøler hun med å peke på mulige kjønnsdimensjoner ved en situasjon som hun opplevde som krevende, og hun vil nødigg kritisere sin trenerkollega.

I mange av intervjuene kommer den samme følelsen som er beskrevet over, til uttrykk: Deltakerne opplever at menn ikke gjør det samme relasjonelle arbeidet som dem selv. Dette kan på den ene siden være knyttet til erfaringer med at *menn selv* ikke tar det samme ansvaret, men det beskrives også som at *andre* ikke forventer at menn er like relasjonelt involvert eller interessert. Det siste medfører at kvinner, ifølge dem selv, får flest henvendelser fra spillere og foreldre. De beskriver med andre ord at de både *tar* og *får* mer ansvar for å følge opp relasjoner og emosjoner i spillergruppa. Flere gir uttrykk for at den sosiale og mentale oppfølgingen og investeringen er slitsom og tidkrevende. Samtidig gjør nettopp denne dimensjonen ved trenervirksomheten at de også får positive opplevelser og nære relasjoner til spillerne. Kjønnsforskjellige forventninger kan med andre ord medføre både merarbeid for kvinner, men også økte muligheter for relasjonell og emosjonell nærhet og glede. Tilsvarende kan kjønnsforskjellige forventninger innebære at menn slippe unna tidkrevende relasjonsarbeid. Kjønnede forventninger kan imidlertid også føre til at menn kan være redde for å ta opp sensitive temaer med jenter som de er trenere for (Augestad & Hemmestad, 2023, s. 1372), og at de ikke har like lett tilgang

til den gleden som relasjonell og emosjonell nærhet til spillerne kan gi (jf. Messner, 2009; Tjønmland & Hovden, 2016, s. 195).

En annen type relasjonsarbeid er knyttet til egne barn. Flere av deltakerne begynte som trener delvis for å tilbringe tid sammen med egne barn (jf. LaVoi & Dutove, 2012). Men som trener for egne barn må de også samarbeide med egne barn. Flere nevner dette som utfordrende:

Jeg har min egen sønn på laget, det synes jeg jo er den vanskeligste utfordringen. Det var veldig lett i starten da han var blant de dårligste ... han var aldri stjerna og da syntes jeg det var veldig lett å styre laget. Men så har jo han fått kjempeframgang når han står på hardt og vi prater masse håndball, så etter hvert er jo det blitt annerledes, så nå er det mye mer utfordrende å få de andre gutta til å tro på at de samme reglene gjelder for dem.

En av de andre deltakerne beskriver noe av det samme, og antyder at det kan være en ulempe for barna å ha sin egen forelder som trener:

Men så er det det aspektet med at man har egne barn på laget ... ikke helt heldig. Det drar seg jo til, både med krav og fordeling av spilletid, og skal man skubbe fram sitt eget barn? Det som ofte skjer er at man setter dem litt lenger på benken enn de andre, for ikke å bli anklaga for å favorisere eget barn, så ...

Utfordringene er først og fremst knyttet til at de opplever at de er strengere med egne barn for å unngå at de blir anklaget for å favorisere dem. Noen forteller om egne barn som reagerer på at de får mindre spilletid enn andre på laget, og det framkommer tydelig at det ikke skyldes at barna er dårlige spillere, men at foreldrene vil være sikre på at egne barn ikke får *mer* spilletid enn andre. Et par stykker forteller at egne barn har blitt veldig gode spillere, som i sitatet over, og at det kan skape ekstra utfordringer: Selv når eget barn er den beste spilleren på laget, er det viktig at barnet ikke favoriseres, samtidig som det er viktig å gi barnet anerkjennelse for innsats og gode ferdigheter. Flere foreldre forteller imidlertid også om hvor privilegerte de føler seg, som får anledning til å tilbringe mye tide med barna sine, i rollen som trener:

Jeg får lyst til å ha litt roligere dager snart, men det blir jo til at vi er her likevel, for så lenge ungene vil ha oss med så er jo det et privilegium, da. Med en gang han på 14 hadde sagt: «Æsj, må du komme? Er det du som skal ha treninga?» Nei, da hadde jeg jo slutta på dagen, men han syns jo det er kjekt, så det er jo litt luksus og, da.

En av deltakerne tror det kan være en større belastning eller risiko for mødre enn fedre å være trener for egne barn, fordi mødre, ifølge henne, også har større ansvar for barna hjemme. Vanskelige relasjoner hjemme kan derfor smitte over på håndballaget eller motsatt. Det er imidlertid rimelig å anta at fedre som er trener for egne barn, kan oppleve tilsvarende utfordringer, ikke minst i den norske konteksten hvor det i dag er høye forventninger om at fedre er sterkt involvert i samvær med barn både hjemme og på fritiden (se f.eks. Stefansen et al., 2018). Hvis man oppfatter trenerarbeid som en forlengelse av foreldreskap, og ikke først og fremst som et prosjekt drevet av egne interesser, er det nærliggende å tenke som deltakeren i det siste sitatet: Den dagen barna ikke lenger vil ha med mor som trener, kommer de til å slutte. I kapittel 9 skal jeg diskutere nærmere hvorfor kvinner slutter som trenere.

6.4 Mer attraktivt og mindre slitsomt å trene gutter?

I det foregående har jeg drøftet deltakernes refleksjoner omkring forskjeller mellom kvinner og menn, og deres investering og relasjonsarbeid som trenere. Forventninger knyttet til relasjonsarbeid er med andre ord tydelig kjønnnet (jf. Augestad & Hemmestad, 2023; Hogan et al., 2022). Jeg har pekt på både forskjeller som de selv gir uttrykk for, og kjønnsforskjellige forventninger som de møter fra andre. I fortsettelsen skal jeg diskutere deltakernes ideer og forventninger om forskjeller mellom gutter og jenter som spillere. Her er det altså snakk om kjønnsforskjellige forventninger som deltakerne selv møter spillerne med (jf. Tjønmland & Hovden, 2016, s. 197; se også Messner, 2011).

Et av de mest konkrete eksemplene på deltakernes forventninger om kjønnsforskjeller mellom spillerne, kom til uttrykk ved at flere fortalte at de

foretrakk å trene gutter framfor jenter. En av deltakerne som er lærer, forklarer det på følgende måte:

Gutter er veldig greit. Jeg er sånn guttelærer også jeg, jeg er veldig klar over det. Jeg synes det er mye enklere med gutter, fordi at du kan være mye mer direkte med dem, de blir ikke så vonbrotne og sånn, du kan liksom si mye mer ting rett ut, dem tåler litt mer rett og slett.

En av de andre trenerne, som også jobber som lærer, forklarer sine preferanser slik:

Jeg tror jeg egner meg best for gutter. Sånn er det på jobben også. På jobb så har jeg vært kontaktlærer for noen jenter, og det har gått bra stort sett, men de to siste åra så har jeg sagt fra om at «vet du hva, fra nå av vil jeg ikke ha kontaktlæreransvar for jenter lenger, jeg egner meg ikke». Det blir for mye dikkedarier, altså. Jeg vet ikke hva det er, men det går veldig bra med gutta, og det virker som at de ikke tenker over om jeg er dame eller mann.

Disse situatene gjenspeiler en oppfatning som kommer til uttrykk i flere intervjuer: Gutter beskrives som enklere å være trener for, fordi det er – eller forventes å være – mindre styr og følelsesmessige utfordringer med dem enn med jenter. Det er riktignok verdt å merke seg at det hovedsakelig er de som først og fremst har trent gutter, som mener at jenter er mer krevende. Men også noen av dem som har erfaring med å trene både jenter og gutter, er inne på dette. En av deltakerne knytter kjønnsforskjeller ikke bare til hvordan spillerne oppfører seg, men også til hvordan spillerne oppfatter trenerne:

Jeg føler ofte at hvis jeg er tydelig, da, eller litt sånn sur for ting, så kan jeg fort bli oppfattet som litt sånn grinete eller bitchy av jentene, mens for guttene så er det sånn, da sier jeg ifra. Men hvis en mann sier det samme til jentene så er han liksom tydelig og autoritær.

I dette utsagnet ser det ut til å ligge en dobbel opplevelse av forskjell: På den ene siden mener hun at jenter og gutter oppfatter henne ulikt når hun gir tydelige tilbakemeldinger, det vil si, jentene synes hun er grinete, mens guttene synes hun er tydelig. På den andre siden mener hun at en mannlig trener som sier det samme som henne, vil bli oppfattet som tydelig av både jenter og gutter. En annen av deltakerne, som har erfaring med å trene mange ulike lag, beskriver det hun oppfatter som forskjeller ved å trene jenter og gutter, på følgende måte:

Nei, med gutter så er det jo veldig mye enklere å være streng. Det oppleves nok som at de takler det bedre og har lettere med å forstå at regler er regler og sånn er det, mens med jenter er det mye jammen, jammen, jammen. Mye snakking. Og så skal du også ta vare på at liksom alle skal ha det greit og ingen skal føle seg utenfor, og det er veldig mye følelser involvert. Det er følelser hos gutter òg, men det er nok mye mer på overflaten hos jenter, og som trener å måtte takle det i tillegg til å være håndballtrener, det er nok den største forskjellen, syns jeg.

Hva liker du best da?

Nei det vet jeg ikke ... jeg syns det er veldig gøy med guttene, det må jeg ærlig innrømme, jeg syns det er veldig, veldig stas. Men så syns jeg også det er veldig gøy med jentene når de kommer litt høyere opp i alder, sånn når de er rundt 16 år, så syns jeg jentene, kanskje. Ja, da er det nok det gøyeste syns jeg, for da er det litt lettere å relatere seg, også er de litt mer modne i hodet i den alderen. [...] Jeg syns det er litt vanskelig å trene de under 10 år, derfor har jeg primært hatt mellom 10 og 18.

I dette sitatet koples det relasjonelle og emosjonelle arbeidet sammen med kjønn og kjønnsforskjeller. Mens vi tidligere har sett at disse forskjellene ble knyttet til *treneres* kjønn, ser vi her at *spillernes* ulike kjønn tilskrives betydning. Flere forteller riktignok at de bruker mye tid på å følge opp og bli godt kjent med spillere også på guttelag, som han som viste seg å være suicidal, og en sier «jeg sender jo melding til dem på bursdager og bryr meg og snakker med dem om andre ting enn håndball også». Samtidig gir flere, som i sitatet

over, uttrykk for at det er mindre emosjonelt arbeid, mindre «dikkedarier» og «jammen, jammen, jammen», med gutter. De forventer med andre ord å slippe unna med mindre relasjonelt arbeid hvis de trener gutter. Dette kommer også fram i følgende sitat:

Det er litt sånn dumt i og med at jeg er kvinne, for jeg har alltid egentlig syntes det var gøyere å trene gutter enn jenter, og det har nok med at jeg liker håndballen som spilles på guttesiden bedre enn på jentesiden. Det går fortere, det er mer fysisk, og gutter er i stor grad lettere å forholde seg til enn jenter ...

Hvordan da?

Mindre drama, mindre syting, altså gutter er enklere. [...] Mens med jenter så går hun gjerne hjem og kverner på den samtalen, og det blir gjentakende i fremtiden, så da fungerer jo psyken litt forskjellig hos gutter og jenter. Jeg har inntrykk av at jenter i større grad overtenker ting, ikke sant, som gjør det noe mer utfordrende å trene dem sånn mentalt, på en måte, så derfor har jeg egentlig alltid likt gutter best.

Innledningsvis viser denne deltakeren til en tematikk som kommer til uttrykk i flere av intervjuene, nemlig en forventning om at kvinner primært skal være trener for jente- og kvinnelag. Derfor *burde* hun like best å trene jenter. Hun mener det er mindre realistisk at hun skal få mulighet til å trene herrelag på høyt nivå, så derfor er det «litt dumt» at hun liker best å trene gutter. Noen av deltakerne er svært oppgitt over denne forventningen om at kvinner skal trene jenter og kvinner, som også beskrives i annen forskning. De understreker at de ikke ønsker å være *kvinnelig* trener som kun skal trene kvinner. De ønsker å være *trener* og ønsker å få jobb som trener i kraft av sin kompetanse (jf. f.eks. Drury et al., 2022). I fortsettelsen av sitatet over forteller hun videre:

Men de jentene på 16 som jeg trener, de har jeg alltid trivdes veldig godt med, for de er det jo på en måte jeg som har bygd opp, så jeg har fått det litt sånn som jeg vil selv, så det er mange av dem som er veldig guttete altså, sånn at når de har noe på hjertet så sier

de det rett ut, også er vi ferdig med det, og det er veldig behagelig. Men jeg legger merke til at med årene så kommer det flere og flere inn på det laget fra andre klubber, sant, og da er det noe helt annet når jeg ikke på en måte har formet dem selv, da. Mye mer spørsmål og sånt, mentale ting man må jobbe med, som jeg synes er litt mer utfordrende.

I det forrige sitatet så vi at denne treneren, i likhet med flere andre, mener at det er mindre drama og følelsesmessig styr med guttene, og dette framstilles vanligvis som gitt. Underforstått: gutter bare «er sånn». I dette siste sitatet omtales kjønnsforskjeller imidlertid i større grad som formet av sosial samhandling. Hun forteller at jentene som hun selv har trent og formet, har blitt «guttete» gjennom hennes trenerstil, noe som gjør dem enklere og mer attraktive å trene. På tilsvarende måte viser Broch (2015, 2016) hvordan jenter i norsk håndball formes til å bli tøffe håndballjenter som ikke er passive og snille på banen. Messner (2009) beskriver i sin studie hvordan også gutter formes til å bli «guttete» på idrettsbanen, gjennom måten de blir møtt på og formet av sine mannlige trenere. I tråd med en konstruktivistisk tilnærming argumenterer han for at forskjeller mellom jenter og gutter ikke foreligger, men tvert imot skapes, gjennom interaksjon og kjønnsforskjellige forventninger som de kontinuerlig møtes med (se også NOU 2019: 19). Fortellingen i dette siste sitatet kan leses som argument for det samme.

Sitatene som jeg har presentert og diskutert så langt i dette kapittelet, gjenspeiler i stor grad ganske faste, gitte og tradisjonelle forventninger om forskjeller mellom kvinner og menn og jenter og gutter. Det er imidlertid en del variasjon i intervjumaterialet på dette området. En av deltakerne reflekterer over sine trenererfaringer ganske frikoplek fra kjønnede dimensjoner og forventninger om kjønnsforskjeller. Hun omtaler seg først og fremst som en håndballnerd, og som veldig utålmodig. Hun har spillererfaring fra høyt nivå og var sterkt ønsket som trener for laget til sønnen sin, men forteller at hun advarte både foreldrene og spillerne om sin egen utålmodighet og mangel på pedagogisk kompetanse:

Og det sa jeg til gutta og da jeg begynte, at sorry, jeg kan ikke unger, men jeg forventer ... jeg kan gjøre dere gode liksom, og det er vel sånn jeg har drevet det, og det merker jeg at det har jo vært

et savn, for mange av gutta, eller jeg tror det, da. For han andre treneren, vi snakker og sparrer masse, og vi er skjønt enige om at det å bli pusha og måtte pushe seg selv, lære å pushe seg selv, jobbe hardt og få betalt for det, det er mangelvare, de blir ikke møtt med den type ... eller ikke krav, men liksom muligheten til å pushe seg, det møter de ikke noe sted, det er bare dulling, eller jeg tror det er mye dulling. Mye dulling hjemme, mye dulling i andre sammenhenger. Så det har vært veldig gøy ... så nå har gutta blitt flinke til å trene, og jeg tror de liker det selv, og de føler det selv at de bli mer profesjonelle. Det husker jeg i hvert fall at jeg likte selv, da jeg var på den alderen, ehm ... også ... er jeg ganske ... jeg er veldig straight-forward med dem da, ikke sant, «nå syns jeg ...» ... jeg sier liksom at det viktigste er at vi tar vare på hverandre og sånn, for det måtte jeg jo lære dem i starten, ikke sant, at du kan ikke bare være grei med de du liker, vi må ha litt sånn ... skal vi skape noe trygghet her, så må vi ha litt felles regler, så har drevet litt oppdragelse i starten.

I fortsettelsen forteller hun at det var flere utfordringer i spillergruppa, både med erting og noen med høyt temperament som ble sinte og skjelte ut andre spillere. Men gjennom tydelig kommunikasjon og forventning om skikkelig innsats på treningen, har hun skapt en annen dynamikk i spillergruppa og et godt lag. Som motvekt til all «dullingen» de møter på andre arenaer, er hun opptatt av å stille krav og lære dem å trene skikkelig, men dette går helt tydelig hånd i hånd med relasjonsbygging og ivaretagelse. I denne fortellingen er imidlertid verken spillerne eller hun selv som trener, kjønnen. «Dullingen» som hun mener spillerne møter over alt, beskrives ikke som kjønns spesifikk, men snarere allmenn. På samme måte beskriver hun seg selv som både en krevende trener, og en som er opptatt av å bygge selvtillit og relasjoner, men hun knytter ingen av delen til verken kvinner, menn eller forventninger om kjønnsforskjeller.

6.5 Krav, grensesetting og kjønnsnormer i møte med foreldre

Trenerne som jeg har intervjuet, snakker gjennomgående veldig varmt om sitt forhold til spillerne, noe vi også ser i andre studier (se f.eks. Graham & Dixon, 2017). Når deltakerne forteller om samarbeid med foreldre, tegner de imidlertid opp et langt mer sammensatt bilde. De som kun trener seniorspillere, forholder seg i mindre grad til foreldre, men de aller fleste har erfaring med å trene aldersbestemte lag, der samarbeid med foreldre er sentralt. Jeg har tidligere nevnt foreldres *uttalte* kjønnsforskjellige forventninger til trenere. I dette delkapitlet skal jeg sette søkelys på deltakernes fortellinger om hvordan de forhandler og setter grenser i samarbeid med foreldre, og i dette inngår også *eksplisitte* forventninger knyttet til kjønn og kjønnsforskjeller.

Foreldre kan være viktige støttespillere for trenere. Mange er engasjert, bidrar med praktisk arbeid og fungerer som lagkontakter. En hel del foreldre gir også tydelig uttrykk for anerkjennelse og takknemlighet for jobben de gjør som trenere. Mange av deltakerne forteller om godt samarbeid med foreldre, men de fleste forteller også at foreldre kan være en utfordring. En av dem som har fulgt et lag over flere år, kommenterer det slik:

Jeg har hatt et veldig godt samarbeid med foreldrene hele tiden, de har vært veldig flinke. Jeg har ikke hatt noen sånne «landslagsforeldre» på laget mitt som har hatt en sånn personlig ambisjon eller et sånt mål om at deres sønn skal bli dritgod og komme veldig langt, og det har vært veldig deilig å slippe det. De har ikke lagt seg noe oppi hva vi har drevet med sånn håndballfaglig.

Foreldre med ambisjoner for egne barn, så kalte «landslagsforeldre» eller «satsforeldre», og som oftest fedre, omtales i flere intervjuer som en belastning. En voksen og ganske erfaren trener beskriver det slik:

Enkelte foreldre er krevende fordi de skal ha frem sitt eget barn, og det å forholde seg til det som trener kan være vanskelig. Har du en eller to på et lag med 20 spillere så går det som regel greit, men hvis en stor del av foreldregruppa kun har sitt eget barn for øye, så blir det krevende å være trener.

Tenker du at det er noe som har endra seg, at det har blitt mer individfokus?

Ja, det vil jeg tro. Nå har ikke jeg erfaring fra langt tilbake i tid, men ... ja, det vil jeg tro. Og det ser vi, det har vi på vårt lag og, enkelte foreldre som følger opp utelukkende sitt eget barn og ikke bryr seg om andres barn.

Hvordan kommer det til uttrykk?

Altså, bare det å melde seg å kjøre til kamp for eksempel, de tar aldri med andres barn i bilen. Altså «når vi kjører så kjører vi med vårt barn og vår familie til kamp», og de er opptatt av at dem skal få så og så mye spilletid, spille på den og den posisjonen, også står kanskje ikke oppmøtet og innsatsen i stil med foreldrenes ambisjoner da.

Denne deltakeren er, i likhet med svært mange andre, trener på fritiden og arbeidet er basert på frivillig innsats. Trenerarbeidet blir imidlertid vanskelig dersom foreldrene ikke spiller på lag. Dersom bare en eller to foreldre er opptatt av egne barn og ikke laget som helhet, er det håndterbart ifølge denne deltakeren, men hvis flere foreldre prioriterer egne barn framfor laget, rakner fellesskaps- og frivillighetsprosjektet. En annen trener, som har lang erfaring i en relativt stor klubb, og som har trent både gutter og jenter, beskriver sine erfaringer slik:

Jeg liker jo å være med å organisere og ta ansvar, er ikke så redd for å stikke frem hodet, og det tenker jeg er litt viktig, i hvert fall de siste åra. Jeg merker jo godt at de har hardna til rundt det å være trener, krava som stilles fra foreldre og sånn. [...] Jeg tenker vi er mer og mer individfokusert som foreldre, mitt barn skal fram og mitt barn skal bli best, og det stiller høyere krav til deg som trener, både til faglig kompetanse og at man svarer ut når det kommer det som kanskje oppfattes som usaklige, eller urealistiske innspill, og samtidig stå i de konfrontasjonene som kommer. At du får sovet videre om natta likevel. Så jeg tenker det handler både om

den faglige biten, men det handler også om den du er selv, at du klarer den biten der.

Denne deltakeren har en jobb som innebærer mange krevende konfrontasjoner, blant annet med foreldre. Derfor mister hun ikke nattesøvnen av utfordrende situasjoner som håndballtrener, men det er like fullt krevende:

Det er en stor forskjell på å stå i sånne ting jobbmessig og på fritiden, det kjenner jeg på. At det er mye vanskeligere å være tydelig og direkte på fritiden enn på jobb, og det kan man jo kjenne litt på, men det er ikke sånn at jeg mister nattesøvnen. Men det er med på å gjøre totalbelastningen tyngre da, når du hele tida får dem ... eller ikke hele tida, det er jo kanskje to foreldre da på ett lag som er på hele tiden, og det er med på å gjøre totalbelastningen større.

Hva er det de ... krever de ting, eller klager de på opplegget, eller hva er det det går på?

I all hovedsak handler det om å få sine frem, og at de ikke har den forståelsen av at dette er ikke en individuell idrett, det er en lagidrett. Og ja, vi skal få frem individuelle talenter, men vi skal også ha fram laget, så det er vel stort sett det det går på, ja. Og så har jeg på en måte såpass selvinnsikt da, håper jeg, at jeg har slutta når de har kommet til 16 år, for da tenker jeg at da har ikke jeg kompetanse lenger, til å ta dem videre, så jeg har nok sluppet den utfordringa som har gått direkte på min kompetanse da.

I likhet med treneren som var sitert over, mener denne deltakeren, som har svært lang fartstid som trener, at det har «hardnet til» de siste årene. Foreldre stiller høyere krav og gir uttrykk for det på krevende måter, som kan ta nattesøvnen fra dem som er mindre hardføre. Det er imidlertid ikke hele foreldregruppa som er krevende, mener hun, det er vanligvis bare et par stykker på et lag som er det, men disse gjør likevel at totalbelastningen ved å være trener kan bli stor. Enkeltforeldres klager er knyttet til at de ikke synes deres eget barn tilgodeses eller får tilfredsstillende muligheter. I forlengelsen av

dialogen over, spurte jeg denne treneren om hun opplevde å bli behandlet annerledes som kvinne?

Altså, de foreldrene som klager, tror du de gjøre det på andre måter med deg som kvinnelig trener enn de ville gjort hvis det var en mannlig trener?

Jeg tror egentlig ikke det ... men ... jeg tror jo samtidig at det er andre trenere i klubben som kjenner på det, men for min del tror jeg ikke det. Det er jo kanskje de yngre kvinnelige trenerne som kanskje ikke har vært trener så lenge, og som kanskje er andre mennesketyper enn meg, så jeg tror nok det handler mye om det og. Så for min del ... jeg kjenner ikke på at det er fordi jeg er kvinne, jeg har aldri vært hetsa fordi jeg er kvinne eller fått «vi skulle hatt mannlig trener» ikke noe sånt, aldri opplevd.

Denne deltakeren synes ikke at foreldrene har andre forventninger til henne eller behandler henne annerledes enn menn som er trenere. Hun forstår imidlertid denne likebehandlingen i lys av sin alder. Flere av de andre voksne, erfarne trenerne forteller om det samme: De opplever ikke selv at de blir dårlig behandlet som kvinnelig trener, men de kjenner til yngre kvinnelige trenere som har negative erfaringer med foreldre eller trenere fra motstanderlag. Dette skal jeg drøfte nærmere i kapittel 7.3.

I samarbeidet med foreldrene er det flere av deltakerne som forteller av at de er opptatt av å sette grenser og å kommunisere tydelig. En av dem forteller følgende:

Det har blitt utrolig gøy, da, og vi har fått litt fasong på laget og både lært dem å være kamerater og ta vare på hverandre, og også fått veldig framgang, da, og det synes jo gutter på 14 er gøy. [...] Det har vært et morsomt eksperiment å dele i første og andrelag, da, og foreldrene er fortsatt foreldre, så de knirker på spilletid og bla bla. Men flere av foreldrene sier sånn «ja, jeg liker det ikke, men guttungen er fornøyd, er ikke det det viktigste?» For jeg har vært veldig klar og prøvd å oppdra foreldrene litt, at «dette kan jeg, og dette må jeg få styre». Og du ser bare din guttunge, og det

skjønner jeg, men jeg gidder ikke å prate tull likevel liksom, og det har vel egentlig alle hatt det ganske greit med, tror jeg. Vet jo ikke hva de sier bak ryggen min, men gutta er stort sett blide og fornøyde.

En annen forteller slik om samarbeid med foreldre og betydning av tydelig kommunikasjon, i forbindelse med et satsingsprosjekt for spillere fra 14–15-årsalderen, som hun var ansvarlig for:

Nei altså, akkurat det med foreldre, det kan jo være verdens fineste ting, og så kan det for mange være helt brutalt, da. Altså, jeg hører jo mange ting, så det må jeg bare si, at det har jeg unngått på den måten at jeg bare snakker. Jeg samla alle, også sier jeg bare at her er det jeg som er ... meg og mitt team, og her skal vi skape noe, og jeg åpner ikke under noen omstendigheter opp for rom for innblanding av foreldrene. Ja, der er jeg bare krystallklar. Altså, å drive et satsingsprosjekt der ... de må gjerne spørre, men da må de spørre på en ordentlig måte, og så kan vi ta noen møter og sånn, men jeg åpner ikke opp for noen diskusjoner om hvem som skal ditt [eller datt], altså, det er helt uaktuelt. Og den har jeg bare lagt død. De gangene jeg har hatt sånne satsingsprosjekter der alle vil ha barna sine inn, og alle tenker at nå skal barnet mitt bli sett og sånn; de går jo helt amok, de skifter klubb og de blablabla, så det er bare å ... så der må jeg bare si, det er sikkert ikke alle sin kopp te, da, men der har jeg bare vært helt krystallklar, at det er ikke rom for det, å komme til meg og diskutere alt mulig som skulle vært gjort og hvem som ... For enkelte foreldre har det sikkert vært litt sånn sjokk; «hvem faen er hun?» og sånn, men så går det seg til. Du kan være krystallklar, sant, og så merker de på en måte likevel at vi klarer å skape en god greie. Vi sier hei, vi er hyggelige for det, vi kan være uenige, men vi kan snakke sammen for det, men akkurat det der med å blande seg inn i det sportslige, det bare legger jeg helt dødt. Ellers må de bare finne noen andre til jobben, faktisk, for det orker jeg ikke.

En tredje trener forteller om tydelighet og grensesetting på følgende måte:

Ja, jeg er veldig direkte med det, jeg tørr å være veldig ... og mye pappaer, ikke sant, for når det er jenter så er det pappaene som kommer, og jeg er bare beinhard. [...]

Ja, for du har foreldre som da ringer og klager?

Jajaja, eller de skriver ting på nettet, og da ringer jeg dem, da, og spør «er du blitt sånn netttroll?», ikke sant.

Men er det mye av det?

Det er veldig mye at de skal få døtrene sine opp og fram da, så det er det veldig mye av på godt og vondt. Det er jo mye på godt, det blir jo lagt til rette, ressurser og de kjører og ordner og bringer og ... hjelper med fysioterapeut og bruker masse ressurser på det der, men den spilletiden, som jeg tror spilleren forstår, som pappaen er skuffa over, den ...

Hadde de kommentert på samme måte hvis du var mann?

Ja, det tror jeg.

Alle disse tre trenerne er voksne og erfarne og framstiller seg selv om myndige og kompetente. De beskriver seg selv som «krystallklar» og «beinhard» og er tydelige på at de «ikke gidder å prate tull». To av dem har spillererfaring på høyt nivå, og det skinner gjennom i deres fortellinger at denne erfaringen gir dem autoritet. Alle tre er også tydelige på at de forventer at foreldrene behandler dem på samme måte som menn som er trenere. I det siste sitatet kommer dette helt eksplisitt fram. I tidligere forskning på kvinners erfaringer som trenere og deres selvpresentasjoner, er det ofte helt andre ting som framheves, nemlig at de mangler selvtillit og synes det er vanskelig å ta eierskap til rollen og posisjonen som trener (f.eks. Norman, 2010a, 2010b). Samtidig framheves ofte omgivelsenes forventninger om at kvinner som er trenere skal være mer omsorgsfulle og relasjonsorienterte enn menn, slik jeg

også har vist i det foregående (jf. også Augestad & Hemmestad, 2023). Disse tre trenerne forteller følgelig om seg selv og sin trenerstil på måter som kan sies å bryte med etablerte forventninger til kvinners måter å være *kvinnelige trenere* på, og bidrar til å synliggjøre variasjoner og kompleksitet i kvinners måter å være trenere på.

I en studie om kvinners erfaringer som trenere, er det naturlig å spørre deltakerne om de opplever at foreldre eller andre har ulike forventninger til kvinner og menn som trenere. Jeg har allerede omtalt et par av deltakerne som svarte benektende på dette. Noen svarte imidlertid bekræftende da jeg spurte om de trodde eller opplevde at foreldre har ulike forventninger til kvinner og menn som trenere:

Jeg trener dette G12-laget sammen med en mann, og jeg merker at han får jo ikke disse meldingene fra foreldre om de såre barna, de er det jo jeg som får, så det ... Jeg tror nok det er fordi de tenker at man har et eller annet sånn omsorgs-gen som mannen ikke har, og at jeg da lettere kan ta hensyn til disse problemstillingene om at han er lei seg for det, og han har blitt mobba på trening og han ble dytta og han snek i køen, han ... Altså, ja, det er mye rart, men det er ikke alltid de får så veldig kjærlige svar tilbake hvert fall, det er ikke det, for noen ting blir jo så dumt. Men jeg tror nok det er derfor, så han mannlige treneren som jeg trener sammen med, det er en god venn av meg, han blir jo like sjokkert hver gang.

Denne treneren forteller at hun som kvinne forventes hun å ha et «omsorgs-gen» som hennes mannlige medtrener ikke forventes å ha, og at hun derfor får mange meldinger fra foreldre. Trenerkollegaen på sin side blir sjokkert over de meldingene hun får, og bekrefter på den måten hennes inntrykk av at det bare er hun som får denne typen meldinger fra foreldre. Hennes kommentar om at foreldrene «ikke alltid får så veldig kjærlige svar tilbake», indikerer imidlertid at hun selv ikke lever helt opp til foreldrenes kjønnsforskjellige forventninger. Dette kan ses i sammenheng med de tre trenerne som var sitert over, som beskrev seg selv som myndige, tydelige og «beinharde». I alle tilfellene skinner det, slik jeg forstår dem, gjennom at de er klare over at det forventes av kvinner å være annerledes. I så måte kunne det være nærliggende å betegne deres stil og kommunikasjonsform som «ukvinnelig». Disse deltakerne demonstrerer

imidlertid empirisk at kvinner – selvsagt – kan kommunisere på helt andre måter enn forventet. Deres strategier og kommunikasjonsmåter er følgelig også «kvinnelige», og dette kan beskrives som en type kompetitiv og autoritær «kvinnelighet».

I deltakernes fortellinger om samarbeid med foreldre, handler det som oftest om fedre. Den følgende dialogen tematiserer flere aspekter ved samarbeid og kjønnsforskjellige forventninger til trenere. Utgangspunktet var et eksplisitt spørsmål om hun trodde foreldre hadde ulike forventninger til menn og kvinner som trenere:

Ja, det tror jeg. Jeg vet jo om et par fedre på det G14-laget, de er veldig sånn «ja, hun mor selv må jo være med». De kaller meg det da, for det er hun med omsorg for de guttene der da. De hadde aldri sagt det om en mann, sant. Så det er sånn at hvis en av dem har blitt skada og jeg ikke var der, så er det sånn: «ja, hun mor selv var ikke der, så da ...» Ja, det er litt ... jeg får det inntrykket i hvert fall, at det er forventa at det hvert fall er masse omsorg, siden jeg er kvinne.

Men hvis disse fedrene hadde hatt høye ambisjoner for sønnene sine, at de skulle bli ordentlig gode og framtidige landslagsspillere, tror du de da hadde vært fornøyd med å ha mor da, med mye omsorg, eller ville de da stilt krav om at nå må klubben få inn en ordentlig ...?

Ja, jeg har en sånn far. Men han har jeg vært i dispuTT med flere ganger. Han har visstnok spilt selv, før i tida, så han har peiling, og vi prøvde å få han med som hjelpetrener, men det gikk ikke så bra for han trente kun eget barn. Han så bare sin egen sønn, det var det han var der for, på en måte, og for å spisse hans evner, så det ... og han kunne heller aldri stille opp, for han var så opptatt med andre ting. [...] Han er en sånn som kan komme ned i garderoben etter et tap og forteller hvor dårlig jeg har disponert spillerne, liksom. Han er sånn som alltid kommer med kritikk, selv om vi vinner og spiller bra, så er det sånn at sønnen har spilt på feil plass eller ... det er liksom aldri noe positivt. Men han driter jeg i, for å si

det sånn, han klarer aldri å svare ja eller nei på invitasjoner (på Spond), så han gjør jo ikke sin jobb.

Altså, dette blir jo på en måte spekulasjon, da, men tror du han hadde oppført seg på samme måte hvis det var en mann som var trener?

Nei, jeg tror ikke det. Så jeg prøver bare å kjøre den taktikken at jeg er hyggelig og grei, og så skal det være litt vanskelig for ham å være litt kjip tilbake, da. Men vi er alle klar over hvordan han er, så ... Jeg har støtte fra resten av foreldregruppa, hele gjengen har jo sagt at de er takknemlige for at jeg holder laget og sånn, for det er ingen av dem som vil ta over.

Denne treneren setter ord på flere sentrale aspekter ved deltakernes fortellinger om samarbeid: For det første forventer ofte foreldre at kvinner som er trenere, viser mer omsorg overfor barna/spillerne enn menn. For det andre beskrives en «satsefar» som primært er opptatt av sin egen sønns utvikling og plass på laget, og for det tredje opplever denne treneren, i likhet med flere andre, at foreldre kan være svært kravstore. I dialogen over omtales en ambisiøs far som er en belastning for treneren på grunn av måten han formidler kritikk og krav på. Samtidig forteller denne treneren at resten av foreldregruppa er støttende og positiv, og hun sier at hun «driter i» denne faren. Hun tror han behandler henne dårligere enn han ville gjort med en mannlig trener, men gir samtidig uttrykk for at hun hever seg over situasjonen. Hennes strategi med å ignorere hans kritikk kan imidlertid være lettere tilgjengelig for henne som en voksen dame enn for en ung trener. Denne deltakeren har i tillegg høy utdanning og jobber som lærer, og i likhet med et par andre deltakere som også er lærere, mener hun at hennes utdanning og jobberfaringer gjør det enklere å håndtere forventninger fra både spillere og foreldrene. I denne og andre fortellinger ser vi at både alder, utdanning og yrke spiller sammen med kjønn, og at andre dimensjoner i noen grad tillegges *mer* betydning enn kjønn.

6.6 Må vi snakke om kjønn?

Flere av deltakerne er, som vi allerede har sett, ambivalente når de snakker om mulige betydninger av kjønn, eller motvillige til å snakke mer spesifikt om mulige negative betydninger av å være kvinne. Avslutningsvis skal jeg drøfte et sitat hvor dette kom eksplisitt til uttrykk. Bakteppet var at vi snakket om foreldrenes forventninger, og jeg spurte om hun trodde at «spillere og foreldre har ulike forventninger til kvinnelige og mannlige trenere»:

Ja, det er jo sånn spørsmål i kategorien «usjh, det orker jeg ikke å tenke på»; men det vet jeg ikke. Kan godt hende, har ikke tenkt noe over det. Jeg synes foreldre generelt har svært urealistiske forventninger til trenere. Noen har det, også er det veldig mange som bare er supertakknemlig for at du er engasjert og betyr noe for guttungen og at han blomstrer og får til ting da, og/eller andre veien, at når de sliter så blir man liksom en person som kan bety noe da, Det synes jeg er veldig fint, så jeg vet ikke. [...] men jeg synes det er veldig morsomt, for jeg har jo vært tydelig på det fra starten av, i hvert fall til foreldregruppa som gjerne ville ha inn meg som trener, så sa jeg at: dere vet ikke hva dere gjør, for jeg kan ikke unger, eller håndballmessig: jeg er håndballnerd og jeg er ... voldsom da, i forhold til framgang og sånn, utålmodig, så jeg tror det kan være helt skjærings.

Ideen om at foreldre kan ha andre forventninger til henne som kvinne, enn til menn som er trenere, skyver denne deltakeren fra seg med et «usjh, det orker jeg ikke å tenke på». I fortsettelsen vender hun om på spørsmålet og argumenterer for at foreldre har urealistiske forventninger til trenere *uavhengig* av deres kjønn. Mot slutten av sitatet ender hun imidlertid med å beskrive seg selv, i likhet med flere av de andre deltakerne, som annerledes enn det som vanligvis forventes av kvinner. Som vi har sett i det foregående, er det flere deltakere som framhever seg selv som for eksempel selvsikker, kompromissløs, tydelig og direkte, og mindre omsorgsfull enn foreldre forventer. Denne siste deltakeren framhever at hun er en utålmodig håndballnerd som er opptatt av spillernes framgang, og dette beskriver hun som et uttrykk for at hun *ikke* «kan unger». Mitt opprinnelige spørsmål var om hun trodde foreldre hadde ulike

forventninger til kvinner og menn som er trenere. En mulig fortolkning av hennes svar, kan være at hun tenker at foreldre forventer at hun «kan unger» fordi hun er kvinne, mens hun selv mener at hun kan håndball, ikke unger. I lys av Messners (2009) skille mellom «kids-knowledge», som forbindes med kvinner, og «sports-knowledge», som forbindes med menn, kan vi forstå hennes utsagn som et uttrykk for at hun ikke lever opp til forventningene til en «kvinnelig trener». Tvert imot er det håndballkunnskap som er hennes styrke.

Velkjente ideer og forventninger om kjønnsforskjeller kommer til uttrykk på flere måter når deltakerne i denne studien forteller om sine ulike erfaringer med samarbeid. Flere beskriver hvordan *andre* forventer at de som kvinne skal være trener på andre måter enn menn, mens noen er *selv* opptatt av at de som kvinner er annerledes enn menn. I tillegg beskriver flere av deltakerne egne forventninger om at jenter og gutter er forskjellige, og hvordan dette påvirker hvem de har lyst til å være trener for. Flere av deltakerne er imidlertid lite villige til å fortelle om egne erfaringer i tråd med etablerte ideer om kjønnsforskjeller. Tvert imot kan vi si at de lener seg mot andre forståelsesmåter, som i sitatet over, og forfølger andre spor, eller andre stier (jf. Ahmed, 2006), for å forstå og fortelle om egne erfaringer og perspektiver. Vi så det også i forrige kapittel, der deltakerne fortalte om sin motivasjon for å bli trenere: Flertallet av intervjuene var preget av en selvsikker og selvstendige tone, og flere av deltakerne var opptatt av at kjønn spilte liten eller ingen rolle for dem som trenere, i den forstand at de *ikke* syntes de ble behandlet annerledes eller dårligere enn menn. Tvert imot var flere opptatt av å framheve erfaringer med muligheter og likebehandling. Dette kan gjenspeile den sterke stillingen som kvinner har i norsk håndball. Denne statusen og sterke stillingen kan se ut til å skape *forventninger* om likebehandling, og om at kjønn ikke skal ha negativ betydning for kvinner. Samtidig kan deltakernes vektlegging av positive erfaringer, forstås som uttrykk for at «offerrollen» er lite attraktiv og en posisjon de ikke ønsker å plassere seg selv i eller forstå seg selv i lys av. I dette kapittelet har vi imidlertid sett at mange *også* forteller om kjønnsforskjellige forventninger og erfaringer med forskjellig behandling.

Andersson (2005) skriver om det han kaller henholdsvis ortodoks og inkluderende maskulinitet, og argumenterer for at det har skjedd endringer de siste årene som innebærer at en inkluderende maskulinitet har blitt mer framtrødende innen idrettsfeltet (jf. også Anderson & McCormack, 2018). På lignende måte kan det være nærliggende å peke på forskyvninger i hvilke

forventninger som stilles til kvinner som trenere. Deltakerne i denne studien er godt kjent med tradisjonelle forventninger til kvinner som omsorgsfulle og relasjonelt kompetente, og forteller at de møter dem både fra andre og seg selv. Samtidig beskriver de også helt andre måter å være kvinne og trener på, som kjennetegnes av ansvarlighet, tydelighet, selvtillit, selvstendighet og håndballkompetanse.

I lys av labyrint-metaforen, som kan anvendes som inngang til å forstå kvinners erfaringer som trenere (jf. LaVoi & Dutove, 2012; Sisjord et al., 2021), kan vi si at forrige kapittel peker i retning av at kvinners *vei inn* i trenerrollen framstår som åpen og brei, uten nevneverdige hindringer. I dette kapitlet har vi imidlertid sett at deltakerne, når de forteller om innflytelse i klubbene og samarbeid med spillere og foreldre, beskriver ulike hindringer. Det er særlig spesifikke kjønnede forventninger, knyttet til relasjonsarbeidet, omsorgsansvar og hvilke lag de «passer» til å trene, som trer fram som hindringer på deres vei som kvinner og trenere. De detaljerte beskrivelsene som er presentert i dette og forrige kapittel, bidrar til å synliggjøre hvordan kvinners utfordringer og muligheter som trenere helt konkret kan ta form og erfares (jf. Orupabo, 2021). Mens jeg i dette kapitlet har satt søkelys på samarbeid innad i klubbene, vendes blikket i neste kapittel utover med vekt på møter med andre trenere og dommere i kampsituasjoner.

